

ANADOLU'DA BİR KIRGIZ KÖYÜ ULUPAMİR

Ayşabü AYTBEKOVA*

Kırgızlar çoğunluğu Kırgızistan'da yaşayan Türk halkıdır. Türklerin bilinen en eski yazılı belgeleri olan Yenisey ve Orhon Yazıtları'nda Kırgızlar, tarihleri çok eskiye dayanan Türk kavimleri arasında zikredilmektedir. Dünya'da 5 milyonu aşan Kırgız halkı yaşamaktadır. 3.35 milyonu Kırgızistan'da, en büyük azınlık olarak 410 bini Özbekistan'da, 210 bini Çin'de, 81 bini Tacikistan'da, 32 bini Rusya'da, 40 bini Kazakistan'da 4 bini Türkiye'de ve 3 bini Ukrayna'da bulunmaktadır. Türkiye, cumhuriyet dönemine kavuştuktan sonra kendi topraklarına göç edenlerin arasında Kırgızlar da vardı. Göç edenlerin çoğunu Afganistan'dan gelen Kırgızlar oluşturmaktadır. Türkiye'de yaşayan Kırgızların çoğu Van bölgesinde Ulu Pamir Köyü'nde yaşamaktadırlar.

Afganistan Kırgızları ve Ulu Pamir Köyü

Ulupamir Kırgız Türklerinin köyüdür. Kırgızlar bu bölgeye Afganistan'ın kuzeyindeki Pamir Yaylasından gelmişlerdir. Sovyetler Birliği, 1979'da ülkelerini işgal edince Kırgız nüfusun bir kısmı çareyi Afganistan'ı terk etmekte bulur. Kimi komşu ülkelere sığınır kimi de daha uzak memleketlere göç eder. Savaşın giderek ülkenin her yanına yayılarak şiddetlenmesi Pamir yaylasında yaşayan Kırgızları ve hanları Hacı Rahman Kutlu'yu tedirgin eder. Hacı Rahman Kulu Aksakallar kurulunu toplar. Aksakallar Kırgızların yaşaması için göç etmeleri gerektiğine karar verir. Bunun üzerine Kırgızlar komşu ülke Pakistan'a göç ederler. Yaylada yaşayan Kırgızlar, Pakistan'daki sıcak iklime alışamaz. Hatta, 450 Kırgız bu yüzden hayatını kaybeder. Grubun önde gelenleri çözüm olarak Türkiye'ye göç etmeyi teklif eder. Aksakallar aldıkları Türkiye'ye göç kararını Pakistan'daki Türkiye Büyükelçiliği'ne ileterek yardım talebinde bulunurlar. Türkiye'de o zaman iktidar, 12 Eylül 1980'de askeri darbesiyle iktidara gelen Kenan Evren'in yönetimindedir. İslamabad Büyükelçiliği'nden gelen istek, dönemin devlet başkanı Kenan Evren tarafından 1982 yılında kabul edilir. 1.150 Kırgız, Türk uçaklarıyla başlarında hanları Rahmankul Han ile birlikte Adana'ya getirilir. Sonra Malatya ve Van'ın değişik yerlerine dağıtılır. 1983'te iktidarı devralan Başbakan Turgut Özal tarafından da Van'ın Erciş ilçesi Altunder Köyü'nde inşa edilen konutlara yerleştirilir. Altunder Köyü'nün ismi, Kırgızların isteğiyle Ulu Pamir olarak değiştirilir. Ulu Pamir Köyü'nde 3,850 Kırgız Türkü yaşamaktadır.

Ulu Pamir Köyü'nde yaşayan Kırgızlar kültür, gelenek ve göreneklerinin korunması amacıyla kurulan "Pamir Kültür Eğitim Derneği" kısıtlı imkânlarla da olsa köyün değerlerini yaşatmak için çaba göstermektedir. Ulupamir Köyü Kırgızları, birçok konuda olduğu gibi aile yapısını, geleneklerini ve el sanatlarını muhafaza etme gayreti içindedirler. Her ne kadar Türkiye'deki şartlardan etkilenmiş olsalar da renkli hayatlarını geleceğe taşımaya kararlı görünüyorlar. Özellikle de kadınlar. Kendilerine özgü renkli kıyafetleri yaşamlarının bir parçası haline getirmişlerdir. Örneğin, kadınlar başlarına beyaz, kızlar ise kırmızı örtü örtmektedirler. Bu aynı zamanda o kişinin evli ya da bekâr olduğunu gösterir. Kırmızı örtü genç kızların bekâr olduğunu, pembe örtü ise kızların nişanlı olduğunu simgelemektedir. Kıyafetler de yaşa göre değişiklik göstermektedir. Yaşlılar kırmızı ve kahverengi karışımı kumaşlardan yapılmış elbiseler giyerken, gençlerin tercihi ise daha çok kırmızı renk olmuştur. Köy halkının genel uğraşısı hayvancılıktır. Kadınlar, bunun dışında hem ev işi yaparken hem

* Mevlana Değişim Öğrencisi, Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü, Bişkek/Kırgızistan.

de kendi öykülerini dillendiren birbirinden güzel el işlemleri işliyorlar. Sonra bunları, köyü ziyaret edenlere satarak ev ekonomisine katkıda bulunuyorlar.

Kırgız kültürünün yaşatıldığı bir diğer alan ise yemeklerdir. Ulupamir’de yemeğe özel bir önem verilirken, et sofradan hiç eksik olmaz. Ve at sütünden yapılan kımız da vazgeçilmezler arasındadır. Ancak Kırgızların vazgeçilmezi olan kımız son yıllarda çok az yapılmaktadır. Bunun nedeni Ulu Pamir’de yaşayanların kımızı daha çok köylerine gelen özel misafirlerine sunmasıdır. Gelen konuklara yemekle birlikte bir de müzik ziyafeti sunuluyor. Komuz adı verilen üç telli Kırgız çalgısı eşliğinde gençler hem çalıyor hem de söylüyor.

Her yıl Haziran ayında Kırgızlar, “Ayran Şöleni” adı altında etkinlikler düzenleyerek kültürlerini ve kimliklerini yaşatmaya çalışıyor. Manas Destanı’nın okunmasıyla başlayan şenliklerde el sanatları, geleneksel kıyafetler, süs eşyaları sergileniyor. Ayrıca Gökbörü denilen atlı yarışmada bu şenliklerin en heyecanlı bölümünü oluşturuyor.

Ulupamir Köyü’nde coğrafi şartlar müsait olmadığı için tarım yapmak mümkün değil. Dolayısıyla köylüler için hayvancılık hayatî öneme sahiptir. Bunun farkında olan Kırgızlar hayvancılığı Avrupa Birliği (AB) standartlarında yapmak için çalışmalara başlamışlardır. Van Tarım İl Müdürlüğü AB kriterlerine göre hayvancılığı teşvik etmek için Doğu Anadolu Bölgesi’nde başlatılan uygulamada pilot köy olarak Ulupamir’i seçmesi, onların harekete geçmesinde en önemli faktördür. Proje, Kırgızlara küçükbaş hayvanlar dağıtılarak hayata geçirilmiştir.

Çeyrek asırdır Türkiye’de yaşayan Kırgızlar çevreye uyum sağlamış durumdadır. Özellikle de yeni nesil. Ulupamir’de doğan ve kimliğinin doğum yeri hanesinde Erciş yazan 16 yaşındaki Kırgız kızı Şengül Galip, Türkiye’de olmaktan mutlu olduğunu söylüyor: “Ben Türkiyeliyim ama aslım Kırgız Türkü. Biz Türklerle akrabayız. Sezen Aksuda benim, Kırgız sanatçılar da. Vatanım ise Türkiye bu zengin durumdan çok memnunum” diyor. 18 yaşındaki Dursun Yıldırım da Şengül’den farklı düşünmüyor. Onun için de Türkiye ile Kırgızistan arasında bir fark yok: “Biz Kırgız dilini ve Türkçeyi çok iyi konuşuyoruz. Türkiyeliyim demekten gurur duyuyorum. Milli Takımımız kazandığı zaman çok mutlu oluyoruz. At binip bayraklarla kutlama yapıyoruz.”

Sadece gençler değil, yaşlılar da artık kendilerini Türkiye’nin bir parçası olarak görüyor. 67 yaşındaki Supha Kul, buradaki hayattan memnun olduklarını ve geri dönmeyi düşünmediklerini söylüyor. Türkiye’de gömülmek istediğini belirterek, “Allah devletimize zeval vermesin. Türkiye güçlü bir devlet, onu parçalamaya bölmeye kimsenin gücü yetmeyecektir.” diyor. Kendilerini kabul ettiği için Türkiye’ye şükran borçlu olduklarını belirten 75 yaşındaki Lala Güçlü, “Aksi olsaydı, bugün Pamir Han’ından başka hiç kimse hayatta olmayacaktı.” görüşünü belirtiyor.

1990 yılında Ulupamir’de vefat eden son Pamir Hanı Rahmankul Kutlu, ölüm döşeginde halkına : “Sizlere yeterince hizmet edemedim. Hakkınızı helal edin. Sizlerden isteğim dininizi ve Türklüğünüzü unutmamanız. Namazlarınızı zamanında kılın ve okumaktan geri kalmayın.” vasiyetinde bulunuyor. Kırgızlar hanlarının vasiyetini yerine getirmek ayrıca dillerini ve kültürlerini gelecek kuşaklara aktarmak için çalışıyorlar. Ancak, “okuyun” vasiyetini yerine getirdikleri söylenemez. Ulupamir Köyü’ndeki okulda 520 öğrenciye 20 öğretmen ders veriyor. Fakat, ilköğretim seviyesinde olan bu okulu bitiren Kırgızlar liseye ve üniversiteye devam etmiyor. Gidebilenlerin sayısı da bir elin parmaklarını geçmiyor. Kırgız köyündeki okula geçmiş yıllarda Kırgız edebiyatını ve müziğini öğretmek için Türkiye ile yapılan protokol gereği Kırgızistan’dan öğretmenler geliyordu fakat son yıllarda Kırgızistan devleti bu köye öğretmen ataması yapmıyor. Sonuç olarak o köyde Kırgız vatandaşlarımız hem Türkiye’ye alışmaya hem de kendi kültürlerini yaşatmaya çalışıyorlar. İki kardeş millet, zor durumda birbirini destekliyor ve yardımda bulunuyor. Yaşamak için bütün şartları oluşturan Türkiye’nin yardımseverliğini gösterip yardım etmesi Kırgızları sevindiriyor.

Uluþamir köyü Kırđızıstan ve Türkiye arasındaki sıcak dostluk ve kardeşliği çağrıştıran bir köydür.

KAYNAKÇA:

http://tr.wikipedia.org/wiki/Uluþamir,_Erciř

<http://wownturkey.com/forum/viewtopic.php?t=16161>